

Västerås kommun
buf@vasteras.se

2018-01-19
Dnr 400-2016:6992

Rektor Johanna Kamph
johanna.kamph@vasteras.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av garanterad
undervisningstid i gymnasieskolan vid Carlforsska
gymnasiet i Västerås kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av garanterad undervisningstid i gymnasieskolan. Syftet är att granska skolhuvudmäns och skolors arbete med att se till att elevers faktiskt genomförda undervisningstid når upp till minst den garanterade undervisningstiden¹. Granskningen är avgränsad till fyra nationella gymnasieprogram; två högskoleförberedande program (naturvetenskapsprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet) och två yrkesprogram (el- och energiprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet). Varje skola behöver inte ha alla fyra gymnasieprogram, men minst ett av de högskoleförberedande programmen och ett av yrkesprogrammen.

Granskningens syfte besvaras genom nedanstående frågeställningar:

1. Hur arbetar huvudman och rektor för att skapa tydlighet och samsyn kring begreppet undervisningstid?
2. Utifrån vilka överväganden och med vilka marginaler planeras och schemaläggs elevernas undervisningstid så att de får minst den garanterade undervisningstiden?
3. I vilken utsträckning sker en regelbunden uppföljning av elevernas genomförda undervisningstid under terminen?
4. Kompenseras eleverna för undervisning som inte genomförs?

Granskningen genomförs i 25 gymnasieskolor, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Carlforsska gymnasiet i Västerås kommun ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Carlforsska gymnasiet den 24-25 oktober 2017. Besöket genomfördes av Eva Fröberg och Ingela Djurberg. Intervjuer med elever, schemaläggare, lärare, rektor och representanter för huvudmannen har genomförts.

Carlforsska gymnasiet är en kommunal gymnasieskola i Västerås kommun. På skolan finns två av de gymnasieprogram som är aktuella för granskningen; samhällsvetenskapsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet. Läsåret 2017/18 går totalt 107 elever på samhällsvetenskapsprogrammet och 124 elever på vård- och omsorgsprogrammet.²

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter redovisas de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat och bedömt som mest prioriterade inom ramen för granskningen följt av en motivering. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

¹ Enligt 16 kap. 16 § skollagen har elever på yrkesprogram rätt till minst 2 430 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande program har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid). Enligt 3 kap 1 § gymnasieförordningen ska läsåret omfatta 40 veckor och ha minst 178 skoldagar och minst 12 lovdagar. Utöver skol- och lovdagarna får det inom läsåret läggas ut högst fem studiedagar för personalen.

² Enligt uppgift från rektorns verksamhetsredogörelse.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att huvudmannens och rektorns arbete med att se till att elevers faktiskt genomförda undervisningstid når upp till minst den garanterade undervisningstiden behöver utvecklas i flera avseenden.

Huvudmannen och rektorn har inte klargjort vad som ingår i undervisningstiden. Huvudmannen, rektorn, lärarna och schemaläggaren har delvis olika uppfattningar om vad som ingår i undervisningstiden. Exempelvis råder det delade meningar om tiden för att skriva nationella prov och "självstudiedagar" ska ingå i den garanterade undervisningstiden eller inte.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen och rektorn inte säkerställt att beslut om elevernas undervisningstid sker med hänsyn till elevers förutsättningar och behov. Undervisningstiden per kurs inom ett gymnasieprogram läggs utifrån en schablon eller tradition, och varierar endast med matematik och samhällskunskap som undantag. Skolinspektionen bedömer också att planeringen och schemaläggningen inte görs med tillräckliga marginaler för att eleverna ska ges möjligheter att få minst den garanterade undervisningstiden.

Vidare följer huvudmannen och rektorn inte upp elevernas genomförda undervisningstid på en individuell nivå. Huvudmannen har inte rutiner för att försäkra sig om att det beslutade antalet undervisningstimmar också blir den faktiskt genomförda undervisningstiden och att denna tid når upp till elevernas garanterade undervisningstid. Skolan saknar även gemensamma riktlinjer för att kompensera eleverna för undervisningstid som inte genomförs. Sammantaget bedömer Skolinspektionen att det finns risk för att eleverna vid Carlforsska gymnasiet inte erbjuds minst den garanterade undervisningstiden.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Tydlighet och samsyn kring begreppet undervisningstid

- Huvudmannen och rektorn behöver klargöra vad som ska ingå i elevernas garanterade undervisningstid och skapa en samsyn inom och mellan alla led (huvudman–rektor–lärare) kring vad som räknas som undervisningstid.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen och rektorn inte har klargjort vad som ska ingå i undervisningstiden. Huvudmannen, rektorn, lärarna och schemaläggaren har delvis olika uppfattningar om vad som ska räknas som undervisningstid. Exempelvis finns det olika uppfattningar om vilka schemabrytande aktiviteter som ska ingå i undervisningstiden och hur dessa aktiviteter kopplas till innehållet i en specifik kurs. Skolinspektionen bedömer att

huvudmannen och rektorn inte har säkerställt att nationella prov inte räknas in i den garanterade undervisningstiden. Vidare finns en otydlighet om elevernas "självstudiedag" ingår i undervisningstiden. Lektionspass då elever, vid ordinarie lärares frånvaro, hänvisas till att arbeta själva med tilldelade uppgifter är inte att betrakta som lärarledd undervisning³.

Enligt skollagen är undervisning sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.⁴ Av förarbetena till skollagen framgår att formuleringen "under ledning av lärare" inte nödvändigtvis innebär att en lärare måste vara närvarande i undervisningslokalen eller motsvarande all lektionstid. Tanken är dock att för att en aktivitet ska klassas som undervisning måste en lärare ha det övergripande ansvaret för det som ska göras.⁵ I förarbetena till bestämmelsen om ett minsta antal garanterade undervisningstimmar framgår att timplanerna ska uttrycka den tid som eleverna ska garanteras lärar-/handledd undervisning. Utöver den garanterade undervisningstiden ska det avsättas tid för prov⁶, studiebesök, praktik m.m.⁷

Beslut, planering och schemaläggning av undervisningstiden utifrån elevernas förutsättningar och behov

- Huvudmannen och rektorn behöver säkerställa att beslut om timplaner, planering av timplaner och schemaläggning av elevernas undervisningstid sker med hänsyn till elevers förutsättningar och behov, samt sker med tillräckliga marginaler så att eleverna ges möjligheter att få minst den garanterade undervisningstiden.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen och rektorn inte säkerställt att beslut om elevernas undervisningstid i form av timplaner innebär att eleverna får minst den garanterade undervisningstiden. Av granskningen framgår att kursernas timaltal inte varierar inom ett program utan läggs utifrån en schablon med några få undantag. Skolinspektionen bedömer att huvudmannens beslut om antalet undervisningstimmar för varje kurs och för gymnasiearbetet inte utgår från elevernas förutsättningar och behov⁸. Av förarbeten framgår att en målsättning

³ Det är viktigt att poängtera att gymnasieskolan i huvudsak är skolförlagd (15 kap. 11 § skollagen och 16 kap. 11 § skollagen). Undervisningsbegreppet ska inte heller förväxlas med fjärrundervisning eller distansundervisning. Fjärrundervisning är endast tillåten när vissa förutsättningar är uppfyllda och regleras bl.a. i 4a kap. 1-3 §§ gymnasieförordningen. Distansundervisning är inte reglerad i skollagen.

⁴ 1 kap. 3 § skollagen.

⁵ Av förarbetena framgår vidare att i gymnasieskolan har begreppet till viss del en vid betydelse. Vid till exempel arbetsplatsförlagt lärande kan lärarrollen vara mer inriktad mot handledning och mentorskap än i de skolförlagda delarna. (Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* s. 218 ff. och s.633.)

⁶ Skolinspektionens ställningstagande är att nationella prov ligger utanför den garanterade undervisningstiden men att andra prov som läraren använder i undervisningen, det vill säga prov med mer formativt syfte, anses ligga inom undervisningstiden.

⁷ Prop. 1990/91:85 *Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen* s.95 f.

⁸ Enligt 4 kap. 12 § gymnasieförordningen beslutar huvudmannen om antalet undervisningstimmar för varje kurs och för gymnasiearbetet samt om hur fördelningen av undervisningstiden över läsåren ska göras.

med avregleringen av gymnasieskolans undervisningstid var att möjliggöra en mer individanpassad utbildning för eleverna. I ett system med stor flexibilitet vad gäller undervisningstid kan huvudmän och rektorer utifrån lokala förutsättningar och behov planera och fördela undervisningstimmarna. Det är utifrån elevernas möjligheter att nå målen med utbildningen som undervisningstiden ska bestämmas.⁹

Skolinspektionen bedömer vidare att huvudmannen och rektorn inte säkerställt att det som beslutats i form av timplaner blir det som också planeras och schemaläggs för eleverna. Granskningen visar att de individuella kurserna löper på utan avbrott under elevers arbetsplatsförlagda period, och då särskilt för elever i årskurs tre. Det finns därmed en risk att eleverna förlorar undervisningstid i de individuella kurserna mot vad som framgår av timplanerna. Det framgår också att elever mellan vissa lektioner förlorar tid för att byta lektionssal, att lektioner inte kommer igång på utsatt tid, och att elever får gå 10 till 30 minuter tidigare från lektioner om de är klara med sina uppgifter. Därtill kan det försvinna undervisningstid på grund av ordningsproblem i vissa elevgrupper och att det finns schemakrockar varje vecka som medför att eleverna inte har möjlighet att närvara under all undervisning. Vidare framgår det av granskningen att vissa lektioner på vård- och omsorgsprogrammet ersätts av enstaka lärarlösa studiebesök eller av att elever får i uppgift att vara stöd till elever i undervisningen på gymnasiesärskolan. Sammantaget bedömer Skolinspektionen att det finns risk att elever inte ges möjlighet att få den minst garanterade undervisningstiden.

Uppföljning av elevernas genomförda undervisningstid

- Huvudmannen och rektorn behöver följa upp vilken undervisningstid som faktiskt har genomförts. Detta för att kunna vidta åtgärder i tid om undervisningstiden behöver utökas och för att kunna redovisa att varje elev får den undervisning som hen har rätt till. I detta ingår att huvudmannen och rektorn behöver säkerställa att all genomförd undervisningstid registreras.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen och rektorn saknar rutiner för och inte följer upp vilken undervisningstid som faktiskt har genomförts och erbjudits eleverna. Eftersom den garanterade undervisningstiden är en rättighet på individnivå är en individuell uppföljning nödvändig för att säkerställa att varje elev får den minsta garanterade undervisningstiden tillgodosedd.

Enligt skollagen ska varje huvudman på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Motsvarande planering, uppföljning och utveckling av utbildningen ska ske av rektor på skolenhetsnivå.¹⁰ Av förarbeten framgår att skolhuvudmännen har en skyldighet

⁹ Prop. 1997/98:169 *Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet*, s. 27–28.

¹⁰ 4 kap. 3–6 §§ skollagen.

att följa upp och att kunna redovisa att varje elev får den undervisning som han/hon har rätt till.¹¹

Granskningen visar att elevernas närvaro registreras i skolans administrativa system. Lärare saknar riktlinjer för hur genomförda lektionerna ska registreras. Det medför att varken huvudmannen eller rektorn kan följa upp om den undervisningstid som eleverna blivit erbjudna också är den undervisningstid som faktiskt genomförts. Eftersom det saknas uppföljning av vilken undervisningstid som faktiskt genomförts har vare sig huvudmannen eller rektorn underlag för att kunna redovisa elevernas undervisningstid på individnivå. Av gymnasieförordningen framgår att huvudmannen ska redovisa hur eleven har fått sin garanterade undervisningstid.¹²

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **22 mars** inkomma med en planering av hur man avser att arbeta för att förbättra de områden som Skolinspektionen identifierat som utvecklingsområden. Denna planering bör innehålla information om vilka åtgärder som planeras att vidtas samt när i tid det kommer att ske. Se bilaga 1.

Därefter ska huvudmannen dessutom senast den **31 augusti 2018** inkomma med en redovisning av vilka åtgärder som faktiskt vidtagits. Se bilaga 2. Observera att det är huvudmannen som ska svara och att detta behöver framgå av det svar som inkommer.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 330, 581 03 Linköping. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2016:6992) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

Allan Westerdaal
Enhetschef/Beslutsfattare

Eva Fröberg
Utredare/Föredragande

¹¹ Prop. 1997/98:169 *Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet*, s. 29. Se även betänkandet från *Gymnasieutredningen*, där framhålls bl.a. att uppföljning av undervisningstiden är en förutsättning för att kunna redovisa vilken tid som faktiskt har erbjudits eleverna. Redovisningen bör göras kontinuerligt, exempelvis i samband med avslutande av kurs. Av utredningen framgår vidare att den undervisningstid som eleven erbjudits inte behöver innebära samma sak som vilken undervisning eleven faktiskt deltagit i. Uppföljning av elevers frånvaro kan därmed inte ersätta uppföljning av den faktiska undervisning som har genomförts (SOU 2016:77 *Betänkande av Gymnasieutredningen*, s. 684).

¹² 4 kap. 22 § gymnasieförordningen.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
<https://www.skolinspektionen.se/garanteradundervisningstid>

Bilaga 1

Mall för huvudmannens plan för åtgärder

Huvudmannen ska senast **22 mars** inkomma med en planering av hur man avser att arbeta för att förbättra de områden som Skolinspektionen identifierat som utvecklingsområden. Denna planering bör innehålla information om vilka åtgärder som planeras att vidtas samt när i tid det kommer att ske.

Utvecklingsområde 1: Tydlighet och samsyn kring begreppet undervisningstid	
Åtgärder som planeras att genomföras:	När i tid åtgärderna planeras att vara genomförd:
Utvecklingsområde 2: Beslut, planering och schemaläggning av undervisningstiden utifrån elevernas förutsättningar och behov	
Åtgärder som planeras att genomföras:	När i tid åtgärderna planeras att vara genomförd:
Utvecklingsområde 3: Uppföljning av elevernas genomförda undervisningstid	

Åtgärder som planeras att genomföras:	När i tid åtgärderna planeras att vara genomförd:

Bilaga 2

Mall för huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder

Huvudmannen ska senast den **31 augusti 2018** inkomma med en redovisning av hur man arbetat för att förbättra de områden som Skolinspektionen identifierat som utvecklingsområden. Denna redovisning bör innehålla information om vilka åtgärder som vidtagits och vilken effekt de gett. Observera att det är huvudmannen som ska svara och att detta behöver framgå av det svar som inkommer.

Utvecklingsområde 1: Tydlighet och samsyn kring begreppet undervisningstid
Åtgärder som vidtagits samt dess effekter:
Utvecklingsområde 2: Beslut, planering och schemaläggning av undervisningstiden utifrån elevernas förutsättningar och behov
Åtgärder som vidtagits samt dess effekter:
Utvecklingsområde 3: Uppföljning av elevernas genomförda undervisningstid
Åtgärder som vidtagits samt dess effekter:
